

לו משנתנו ובכללה מה שאמר רבי יהודה
"אחד עני ואחד עשיר".

אמר ליה רב לרב חייה בר אשי: **סיום בה**
נמי [המשך ואמור לו]: **הלכה כרבי יהודה**,
וכדעת רב נחמן בדעת רבי יהודה שאין
מועיל לעשיר לקנות שביתה בלא פת אלא
כשאומר "שביתתי במקומי"⁷⁶.

רבה בר רב הונן הוה רגיל דאתי בכל שבת
מארטיבנא [שם מקום] לפומבדיתא שהיו
רחוקים זה מזה יותר מתחום שבת,

אמר, כלומר, היה רגיל לומר בערב שבת: נא-א
תהא שביתתי בציתא [מקום מסוים
ומוגדר הנמצא בין תחומי ארטיבנא
ופומבדיתא], כדי להתיר לו לילך לשם
בשבת.

אמר ליה אביי: מאי דעתיך [מפני מה אתה
סבור] שיועיל לך לקנות שביתה באמירה
ומבלי שתערב ברגליך אף שעשיר אתה?

אם משום דקיימא לן דכל מקום שנחלקו
רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה,
ואמר רב חסדא: מחלוקת רבי מאיר ורבי
יהודה במתניתין דידן היא על אדם הנמצא
בביתו ואומר שביתתי במקום פלוני, ולרבי
יהודה יכול עשיר לומר "שביתתי במקום
פלוני"!

והא איכא רב נחמן דפליג על רב חסדא
ואומר דבנמצא בביתו ואומר שביתתי
במקום פלוני כולי עלמא מודו דמהני רק
לעני.

והוינן בה: מאי שנא איהו שמותר ללכת
לאותה העיר בשבת ומאי שנא אינהו [בני
העיר] שאסורים ללכת לאותה עיר בשבת?

ואמר רב הונא: הכא במאי עסקינן, כגון
שיש לו שני בתים בשתי הערים הללו ויש
שני תחומי שבת [ארבעת אלפים אמה]
ביניהם של בתים אלו [ריטב"א];

איהו [בעל הבתים] כיון דנפקא ליה לאורחא
ויצא מעירו על מנת להגיע קודם השבת
לביתו שבעיר הסמוכה [ולא על מנת לערב,
רש"י], הוה ליה עני, כשאר הולכי דרכים
שאינ עמהם פת, ומותר לו לקנות שביתה על
ידי שיאמר "שביתתי במקום פלוני מסוים"
שבין התחומין.

וכיון שאמר שתהא שביתתו שם [על פי
רש"י בסוגיא לקמן, שלא על פי דבריו כאן],
הולך בשבת עד לאותה העיר.

ואילו הנך [שאר בני העיר] אפילו אם אמרו
שביתתנו במקום פלוני לא קנו שביתה, כי
עשירים נינהו, כיון שנמצאים בביתם וודאי
שיש להם פת.

אלמא, אפילו לרבי יהודה, כל היכא שמערב
במקום פלוני, עני אין, עשיר לא.

ומסקינן: שמע מינה!

מתני לה רב חייה בר אשי לחייה בר רב
קמיה דרב:

"אחד עני ואחד עשיר", כלומר: היה שונה

76. כן פירש רש"י; וראה במהרש"א שביאר

ממש, ואפילו הכי רק עני הוא שמערב ולא
עשיר.

והרי **תניא** בכרייתא דלעיל **כוותיה** דרב נחמן, ואם כן, אף לך יש לפסוק כרב נחמן, וכיון שאתה עשיר אין לך לסמוך על עירוב זה, אלא לצאת ולהניח פת, או להיות במקום השביתה כל בין השמשות!

אמר ליה רבה בר רב חנן **הדרי בי** [חזורני בי].

אמר רמי בר חמא: הרי אמרו חכמים, שאם אדם **שבת** ברגליו בין השמשות וקנה שביתה במקומו, **יש לו ארבע אמות** למקום שביתתו, ומודד אלפים אמה מחוצה להן.

אך יש להסתפק: מה דין הנותן את עירובו ומניח פת שיקנה לו שביתה בסוף אלפים אמה ממקומו.

האם יש לו **ארבע אמות** במקום שנתן את עירובו וימדוד אלפיים אמה מחוצה להן.

או דילמא לא?

אמר רבא: תא שמע מהא ששינינו במשנתנו:

לא אמרו חכמים **מערבין בפת** אלא כדי "להקל" על העשיר **שלא יצא ויערב ברגליו**, אלא ישלח שליח שיניח עבורו את הפת ויקנה שם שביתה.

ואי אמרת דהיכא שמניח פת לעירובו אין לו ארבע אמות נוספות לאלפים, אם כן אטו **האי תקנתא דמהני** פת "להקל" על העשיר הוא?

הא **להחמיר הוא!**

דאילו אם היה מערב ברגליו היה לו ארבע אמות נוספות על האלפיים, והשתא שתקנת

שאפשר להניח פת מפסיד ארבע אמות אלו?!

ודחינן: סבר רמי בר חמא שלא פשט מהכא [ר"ח], שזו אינה ראייה.

כי **אפילו הכי**, שמפסיד את הארבע אמות, **ניחא ליה** לעשיר האי תקנתא דפת, **כי היכי דלא נטרח וניפוק** [שלא יטרח ויצא] בעצמו לערב, ויכול לשלוח שליח.

מתניתין:

מי שיצא מביתו בערב שבת כדי לילך לעיר **שמעריבין** [שיכולין לערב] לה, שאין בין אותה עיר לעירו למעלה מארבעת אלפים אמה, והרוצה לילך לשם בשבת יכול ללכת על ידי עירוב, ולאחר שיצא יציאה כל שהיא [רש"י לעיל] החזירו **חבירו** לביתו, הוא מותר לילך בשבת לאותה העיר ואף שלא עירב, וכל **בני העיר אסורים**, דברי רבי יהודה, [ובגמרא יתבאר טעמו של רבי יהודה].

רבי מאיר אומר: כל שהוא יכול לערב ולא עירב, הרי זה חמר גמל, [ויתבארו דבריו וטעמו בגמרא].

גמרא:

והוינן בה: **מאי שנא איהו** [היוצא לדרך] שמוותר לו ללכת בשבת לאותה העיר, **ומאי שנא אינהו** [בני העיר] שאסורין ללכת בשבת לאותה העיר, אלא אם כן עירבו בפת?!

אמר פירש רב הונא: הכא במאי עסקינן,

כגון שיש לו [לזה שיצא לדרך] **שני בתים** בשתי הערים, **וביניהם** של הבתים [ריטב"א] יש מרחק של **שני תחומי שבת** שהוא ארבעת אלפים אמה.

איהו [היוצא לדרך] **כיון דנפק ליה לאורחא** [כיון שיצא לדרך] הוה **ליה עני** שמותר לו לקנות שביתה על ידי שיאמר "שביתתי במקום פלוני".

והני [בני העיר] **עשירי נינהו** ולא מקילינן להו לערב בלי פת.

[ובהמשך הגמרא יתבאר, אם זה שיצא לדרך צריך שיאמר "שביתתי בין התחומין", או לא. ושם יתבארו גם דברי רבי מאיר].

תניא נמי הכי דמתניתין איירי במי שיש לו שני בתים וביניהם שני תחומי שבת:

מי שיש לו שני בתים וביניהם שני תחומי שבת — **כיון שהחזיק בדרך קנה עירוב, דברי רבי יהודה.**

יתר על כן אמר רבי יוסי בן רבי יהודה: **אפילו מצאו חבירו ואמר לו: לין פה, כי עת חמה הוא או עת צינה הוא כעת** — **למחר** אם רוצה, **משכים והולך לאותה העיר,** [מפרש לה בגמרא ואזיל].

[השמועה הבאה מתפרשת על פי לשונו השני של רש"י, ולזה הסכים הריטב"א].

אמר רבה בביאור מחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי ברבי יהודה שבברייתא:

לומר בהדיא "הרי שביתתי במקום מסוים

שבין שני התחומין" — **כולי עלמא** [רבי יהודה ורבי יוסי בר יהודה] **לא פליגי דצריך.** [וביאר רש"י: אף שלא הוזכר במשנתנו שאומר שרוצה לקנות שביתה, סמך התנא על האמור במשנה קודמת: "שביתתי בעיקרו", ובאופן זה מיירי גם במשנתנו].

ואין אומרים: כיון דיש לו בית בעיר השניה ודאי לא עקר דעתו מלילך לשם ונתכוין לקנות שביתה בין התחומין.

כי פליגי אי בעי **להחזיק** [להתחיל לצאת לדרך] כדי שיחשב עני [כמו הולכי דרכים] ויקנה שביתה באמירה, וזו היא דעת רבי יהודה.

ואילו רבי יוסי בר יהודה סובר: אין צריך אפילו להתחיל ביציאה לדרך, אלא אפילו מצאו חבירו כשהוא עדיין בביתו כשעומד לצאת לדרך ואמר לו "לין פה, עת חמה הוא עת צינה הוא" — חשבינן ליה כאילו כבר יצא. ולמחר משכים והולך לביתו שבעיר השניה, אם אמר שתהא שביתתו בין התחומין.

ורב יוסף אמר בביאור מחלוקתם:

להחזיק בדרך **כולי עלמא** [רבי יהודה ורבי יוסי בר יהודה] **לא פליגי דצריך** כדי שיחשב עני, ותועיל לו קנית שביתה באמירה.

כי פליגי, אם צריך **לומר** בהדיא שיקנה לו שביתה בין שני התחומין.

לדעת רבי יהודה לא קנה שביתה אלא אם כן אמר.

ובא רבי יוסי ברבי יהודה והוסיף, שאפילו אם לא אמר כלום, אם החזירו חבירו על ידי שאמר לו "לין פה [כלומר: בעירך, ריטב"א] עת צינה", הרי זה משכים והולך. דכיון שיש לו שם בית, ודאי לא עקר דעתו מהליכתו, אלא שחזר לביתו מפני הצינה או החמה, ונתכוין לקנות שביתה בסוף התחום ואין צריך אפילו אמירה⁷⁷.

כמאן אזלא הא דאמר עולא: מי שהחזיק בדרך והחזירו חבירו הרי הוא "מוחזר ומוחזק"?

ותחילה מפרשינן לה, דהא לכאורה הוה תרתי דסתרי:

אי מוחזר ולא קנה שביתה כלל למה מוחזק [דמוחזק משמע שקנה שביתה], **ואי מוחזק וקנה שביתה למה אתה אומר מוחזר ולא קנה שביתה?!**

ומפרשינן: **הכי קאמר, אף על פי שמוחזר הוא במציאות לעירו, מוחזק הוא וקנה שביתה.**

כמאן אזלא דברי עולא אלו שמשמע מדבריו שאפילו לא אמר כלום קנה שביתה [מדסתם דבריו ולא פירש בהדיא דמיירי שאמר, שאין דרך האמוראים לסתום דבריהם אלא לפרש, ריטב"א; וראה לשון רש"י?]

כרב יוסף, ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה, שאין צריך לומר.

רב יהודה בר אישתתא [שם אדם] **אייתי ליה בערב שבת כלכלה דפירי** [הביא סל של פירות] **לרב נתן בר אושעיא.**

כי הוה אזיל [רב יהודה בר אישתתא] **ורצה לחזור לביתו, שבקיה** [הניחו] **רב נתן בר אושעיא** ולא אמר לו כלום **עד דנחית דרגא** [ירד מדריגה אחת מהעליה למטה], **ואז אמר ליה רב נתן בר אושעיא: בית הכא** [לון פה]!

למחר בשבת קדים רב יהודה בר אישתתא **ואזיל לביתו שהיה חוץ לתחום;**

וסלקא דעתין השתא, שלא אמר רב יהודה גב-ב בהדיא שיקנה שביתה בסוף התחום, ואפילו הכי הלך בשבת לביתו שהיה חוץ לתחום.

וממה שהמתין לו רב נתן עד שיתחיל ללכת לביתו הרי מוכח דבעינן שיחזיק בדרך.

ולפיכך אמרינן: **כמאן? כרב יוסף, ואליבא דרבי יוסי בר יהודה** שאין צריך לומר, אבל להחזיק בדרך צריך.

דאילו לרבה אתיא דלא כמאן.

ועירב באמירה לצידה האחד של העיר, הועילה לו אמירתו להפסידו אלפיים אמה שהיה לו מצידה השני של העיר, כיון שסילק עצמו מצד זה.

ומאידיך, כיון שלא קנה שביתה במקום שרצה לקנות, אין לו אלא אלפיים אמה מאותו צד של העיר שעירב שם; והרי זה כ"חמר גמל"

⁷⁷ [וביאור דברי רבי מאיר שבמשנה הוא — על פי הפירוש הנראה יותר לרש"י, ובהו לא הסכים עמו הריטב"א — שלדעתו, אף מי שיצא לילך לדרך כיון שאינו בדרך ממש דין עשיר לו שאינו יכול לומר "שביתתי במקום פלוני"; ועוד סובר רבי מאיר: "כל שהוא יכול לערב ולא עירב", כלומר: עשיר שהיה לו לערב בפת,